

De Krimoorlog op pijp en pot

Fred Tijmstra (tijmstra@tabakspijp.nl)

Als we de geschiedenis erop nalezen zien we dat Rusland en Turkije vanaf midden zestiende eeuw voortdurend met elkaar in oorlog waren. Er zijn 12 oorlogen geregistreerd, waarvan de 11^e van 1853 – 1856 bekend staat als de Krimoorlog. Aanleiding tot deze oorlog was de expansiedrift van Tsaar Nicolaas I om de Donau-vorstendommen bij Rusland te betrekken en een vrije doorvaart te krijgen door de Bosporus en Dardanellen. Een tweede reden was dat hij het beschermheerschap opeiste over de Turkse Christenen, op dat moment in Franse handen. Een poging van de tsaar om het met Groot-Brittannië op een akkoordje te gooien, delen van het Turkse rijk aan elkaar toe te delen, mislukte. De Britten wilden niet dat Rusland een machtspositie in de Middellandse Zee zou krijgen omdat de handel met India dan in gevaar zou komen. Toen ook de sultan weigerde het beschermheerschap aan Rusland toe te kennen besloot de tsaar de Donau-vorstendommen Moldavië en Wallachije binnen te vallen.

Turkije kreeg steun van Frankrijk en Groot-Brittannië die hun vloot naar de Zwarte zee verplaatsten. Men eiste dat Rusland de bezette gebieden ontruimde. Toen aan deze eis niet werd voldaan verklaarden Groot-Brittannië, Frankrijk en Turkije in 1853 Rusland de oorlog. Hoewel de tsaar gokte op de steun van Oostenrijk kreeg hij die niet, omdat Oostenrijk tegen

Nicolaas I

machtsuitbreiding op de Balkan was. Noodgedwongen trokken de Russische legers zich daarna terug.

De noodzaak om de oorlog voort te zetten was niet meer aanwezig, toch gingen de Britten en Fransen door. Doel was de marinebasis Sebastopol te vernietigen om de Russen te verzwakken. Ze legden een vlootblokkade voor de Russische kust in de Oostzee en in de Zwarte zee. In 1854 landden de troepen op de Krim, er van uitgaande dat Sebastopol spoedig zou vallen. Dat was door de tegenstand van de Russen en de gebrekkige communicatie tussen de Fransen en de Britten niet het geval en leidde tot

veldslagen bij de rivier de Alma, bij Balaklava en Inkerman. Versterkt met Sardijnse troepen veroverden tenslotte de geallieerden in 1855 na zware gevechten Sebastopol.

De vijandelijkheden waren echter nog niet afgelopen. Tsaar Nicolaas I wilde de oorlog voortzetten maar stierf kort daarna aan een longontsteking. Zijn opvolger Alexander II was vrijwel meteen bereid tot het aangaan van vredesonderhandelingen. Dat leidde op 30 maart 1856 tot de vrede van

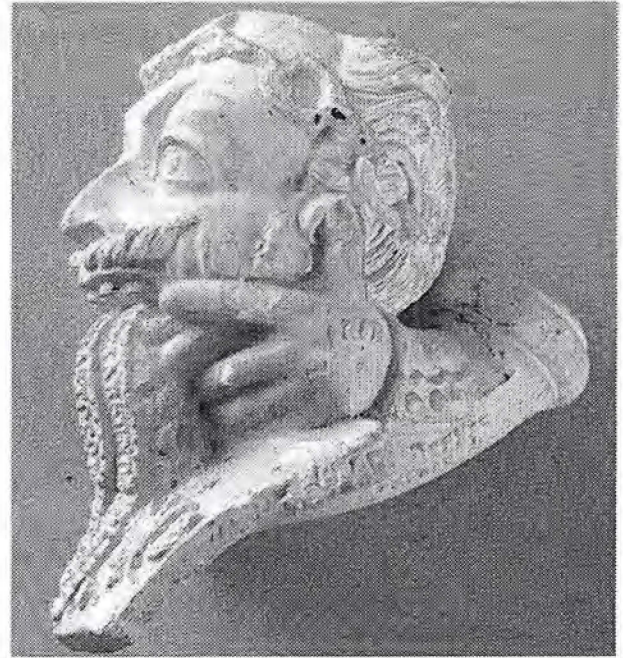
Parijs. In het verdrag werd onder andere afgesproken dat de Bosporus en de Dardanellen gesloten werden voor alle oorlogsschepen, de Russen geen vloot meer in de Zwarte zee mochten stationeren en ook geen beschermers werden van de christenen in het Turkse Rijk en de Balkan. Turkije daarentegen moest in eigen land hervormingen aanbrengen om minder afhankelijk te worden van de buitenlandse grootmachten.

Ter herinnering aan deze Krimoorlog kwamen er voorwerpen op de markt waaronder een kleipijp en een tinnen tabakspot.

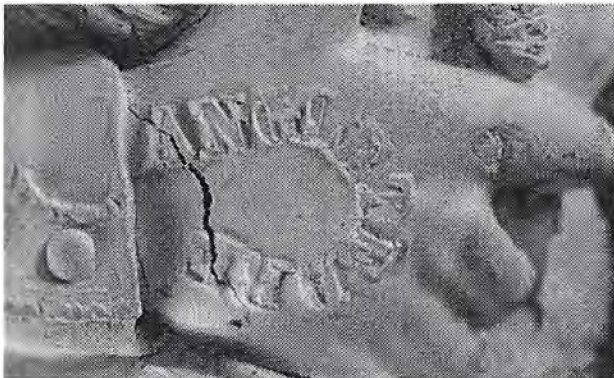
De afgebeelde pijpenkop is een product van de Franse firma Cretal Gallard uit Rennes. Deze naam staat op de zijkant van de hals en draagt het vormnummer 438. De pijp is kort na de vrede in 1856 uitgebracht. In die tijd had Rennes een behoorlijke pijpenproductie. Een van de fabrieken, waarschijnlijk Cretal Gallard bracht 700 modellen uit en dat zou het hoge vormnummer op de pijp kunnen verklaren. In 1857 waren er in Rennes 450 werklieden in de pijpenindustrie werkzaam, die samen ruim 20 miljoen pijpen per jaar produceerden. Daarna ging het langzaam bergafwaarts met de lokale pijpenindustrie en aan het eind van de 19^e eeuw waren de meeste fabrieken opgehouden te bestaan.

Karikatuur van Tsaar Nicolaas I

De beide zijkanten van de pijpenkop

Op de handen de overwinnaars Angleterre en France

Silistria op het voorhoofd

Fabrieksmerk Cretal Gallard

Het model van de pijp stelt een karikaturale weergave voor van tsaar Nicolaas I, wiens mond wordt geopend door twee handen van de overwinnaars Frankrijk en Engeland. Uit zijn mond staan op de tong de namen

van de belangrijkste plaatsen/gebeurtenissen uit de Krimoorlog: Moldo Valachie, Odessa, Silistria, Bomarsund, Alma, Inkerman, Balaklava en Sebastopol. Rond het hoofd ligt een ketting met in het midden een halve maan en de naam Silistria. De pijp is van voren 7.2 cm hoog, de diameter van de binnenkant van de kop bedraagt 2.3 cm.

MOLDO VALACHIE, heeft betrekking op de Donau-vorstendommen Moldavië en Wallachije die in 1853 door de Russen werden bezet. Na de oorlog werden deze gebieden in 1858 verenigd tot het huidige Roemenië.

ODESSA, een van de eerste handelingen van de Franse en Britse schepen was het bombarderen van de haven van Odessa.

SILISTRIA. Een stad aan de Donau op de grens met Roemenië. De zwaar versterkte stad doorstond in 1854 een 39 dagen durende belegering door de Russen.

BOMARSUND, is de naam van het fort in het plaatsje Sund op de Åland-eilanden. Het werd in 1832 door de Russen gebouwd en in 1854 door de Brits-Franse vloot, gelegerd in de Oostzee, totaal verwoest.

ALMA, de rivier waar de geallieerden op 20 september 1854 aan wal gingen. In korte tijd verloren 5000 soldaten het leven. De slag werd gewonnen door de Fransen en Britten, voornamelijk door de materiële achterstand bij de Russen.

BALAKLAVA. Op 25 oktober 1854 streden de Britten en de Russen tegen elkaar op de heuvels rond de baai. Bekend is de charge van de lichte brigade (de cavalerie), die zich door verdeeld commandoschap met grote

verliezen moest terugtrekken. Uiteindelijk veroverde de coalitie toch de stad waardoor de bevoorrading van voedsel en ammunitie verbeterd werd.

INKERMAN, plaats aan het einde van de baai ten noorden van Sebastopol waar op 5 november 1854 de Britten en Fransen tegen de Russen vochten in een man tegen man gevecht. Ondanks dat de geallieerden in de minderheid waren (5 tegen 1) werden de Russen verslagen.

SEBASTOPOL. Het uiteindelijke doel van de geallieerden was Sebastopol, waar de Russische vloot haar thuishaven had. De Engelsen durfden het enige fort dat nog in Russische handen was niet aan te vallen en lieten het veroveren van Sebastopol grotendeels over aan de Fransen. Na zware strijd werd op 8 september 1855 de stad veroverd en werden de Russische schepen tot zinken gebracht.

*Engelse loden tabakspot. Afbeelding het gevecht op de Krim.
Afmetingen: lengte 14,8 cm, breedte 10,9 cm, hoogte 13,8 cm.
Gegoten door Stock & Son in 1856*

Bombardement vanuit zee

Fabrieksmerk onderkant bodem

*Deksel met de namen: Alma, Sebastopol, Balaklava en Inkerman.
Deze 4 namen staan ook op de gespen van de Britse herinneringsmedaille*

De Krimoorlog was op zich een zinloze actie, die aan de kant van de geallieerden 180.000 levens heeft gekost. Daarvan stierf slechts 10% op het slagveld, de andere slachtoffers stierven door slechte verzorging, ziekte en kou. Florence Nightingale, die onder gevaarlijke omstandigheden de gewonde soldaten provisorisch op het slagveld verzorgde heeft daardoor grote bekendheid verworven. Sindsdien worden bij oorlogen de gewonde soldaten humaner verzorgd als weleer.

Tot slot bracht deze oorlog voor de tabakshistorie nog een belangrijk feit naar voren. Na de Krimoorlog brak de sigaret pas echt door in West-Europa. Franse en Engelse soldaten namen de sigaret mee uit Turkije, Griekenland en Bulgarije. De sigaret was slechts een los papiertje met tabak ertussen. Pas in 1880 kwam de doorbraak toen in Amerika de eerste sigarettenmachine werd uitgevonden. Deze kon 200 sigaretten per minuut produceren.

Foto's: Hans van der Meulen en Boy Hubeer.

Bronnen

- diverse sites van het internet via google.
- Jean Leo: Les pipes en terre Francaises. (1971)
- A.Leewis en J.F.H.H.Beekhuizen: van Columbus tot tabakspot. In Tinkoerier jaargang 16 nr.1 (juni 2008).

Karikatuurpijp gemaakt door de firma Cretal Gallard (Fr.) kort na 1856, ter gelegenheid van de beëindiging van de Krimoorlog. Zie pagina 2251